

realističnega pravca, samosvoji podobi pokrajine in časa, zajeti z izredno močno ekspresijo iz stvari same ven. In druge take pesniške »študije« kot Kapela, Zrcalo, Planjava, Večernica in Jutrnjica, pa tudi Mrlič — ali niso novi Jenkovi Obrazi iz narave? Tudi tu je Tauferjevi narava samo objekt, ki naj ga prikaže z besedo kar najadekvatnejše in preriše v svojo beležnico, kakor ga vidi pred seboj. Tako je predmetnost sama na sebi prišla v njeno poezijo, ko se je odtegnila obupu srca, ko je zakrila svojo ranjeno dušo ter se je polastila predmetov, ki si jih osvaja in oblikuje po njih podobi. Tako je ta del že izraz njenega realizma, njene pesniške stvarnosti, značilne za naš čas.

Toda s tem, ko smo hoteli naznačiti v smeri današnjega razvoja pesništva tudi stopinje v njem pesnice Vide Tauferjeve, kakor se kažejo v tej njeni prvi zbirki, nismo dojeli vseh značilnosti njene pesmi. To pa je tisto, kar je najbolj njeno in najbolj svojevrstno: njena pesniška osebnost. Vida Tauferjeva je pesnica intimnih stihov, takih, da se človek boji zanje, če jih izgovori malo glasneje in pri belem dnevu. To je cvetje, ki dežuje iz mesečine in se lesketa na gladini vode, to je svet sijaja in teme, barv in vonja, gibanj in tihe melanholije. To ni sicer boina lirika, temveč nežna, subtilna, kjer ima vsaka beseda svojo barvo, svoj vonj, toploto in zvok, kjer pojo vsi čuti v polnosti, toda zabrisano kot v pastelu. Poglej samo verz

Umrla si, voščena bleda roka,
tvoj topli vonj za vedno je prestal.
Življenje moje je piščal brez zvoka,
srce je bolni veter sredi trav —

in ali ne občutiš barve (voščena, bleda!), toplote (topel vonj!), vonja, zvoka in gibanja (bolni veter!), vse to v štirih vrsticah! In prav tako se ti čuti prelivajo v vseh pesmih, ki so s skrbno žensko roko izglajeni do zadnjih fines, ter v vsem — v nastroju in obliki — izražajo nežno žensko dušo. Ne burijo jo vetrovi dnevnih aktualnih borb, temveč boli jo samota in tišina, vznemirja jo trava ob vodi in lesk mesečine, bogata je v svojem majhnem svetu, bogata lepote, ki jo je toliko v tej majhni zbirki kot malokje. Le prisluhni pesmi teh »Vej v vetru« v tišini svojega srca in čutil boš, da ti bo vzdrtelo. In kaj more pesnik doseči še več? Tine Debeljak.

Iga Gruden: Dvanajsta ura. Pesmi. Slov. Matica v Ljubljani 1939. Str. 96.

Osnovna poteza časa, ki živimo v njem, je nemir in pomanjkanje uravnovešenosti, ko se tek dogodkov in smisel stvari izmiče logični misli in sklepanju, čustvo srca pa nemi v slutnji neke groze, ki se vedno ožje tesni okoli nas. Kaotičen čas apokaliptičnih znamenj in razodevanja nove, neznane usode. Iz okvira in nastrojenj takega časa je zrasla tudi pesniška zbirka Iga Grudna s simboličnim naslovom »Dvanajsta ura«.

Ulica molči brez vetra, prazna pusta,
ure vseh cerkvá dvanajsto so odbile;
onemela v mestu so stotera usta,
zadnje so zavese v oknih se spustile.

Ulica molči, preži iz dna tesnob,
prerok naših dni gre mimo v molk iz molka;
mimo oken, kjer je človek legel v grob,
dvoje gre oči sestradanega volka.

Mračna slika, s katero je pesnik dal osnovno uglašenost celotni zbirki, ki je razdeljena na dva dela: Odsevi z brega ter V vrtincu. V prvem delu, ki je najbolj oseben, intimno in iskreno odkriva pesnik svet, ki ga nosi v sebi, doživlja in težke trenutke, ki so mu ga gradili. Je to svet erotike in ljubezenskih čustev, tako različen od onega, kakor se mu je kazal v Narcisu. Iz sanj in mladostne napetosti v sebi in izrazu je rasel v življenje, ki ga je v prevarah in skušenostih oblikovalo:

Iz bolečin v spoznanje sem moža dozorel,
da v ženi kot sopotnik človek le ostane,
ljubeče sklonjen vdano nad boleče rane,
ko plamen sreče nam telesne je dogorel.

Vse drugo, kar je bilo, se ne vrača več. To je odsev z drugega brega; le še spomin. Pa na dnu srca je še nekaj, kar človek hoče prepiti, pa ne pozabi, žalost za vsem, kar je prešlo:

Ko prvi svit nad reko v drevju sine
in ptički prebudijo se ob zori,
zapijem jim, da vse na svetu mine,
v popevki bridki: In taberna mori.

Posebno lepa sta v tem oziru cikla Pesnikova izpoved ter Kamniške elegije. Ob slovesu, Odgovor na pismo, In taberna mori pa po svojem melanholičnem razpoloženju, resigniranosti in občutju smrti, spominjajo na Prešernove Sonete nesreče.

Popil bom mirno kelih svoj trpljenja,
očiščen v njem vseh bridkih zmot se rešil,
pokój že šotor nad menoj razpenja.

Slabša, čeprav pesniku osebno najbrž draga, je pesem Grlice, ki je bolj epično kramljanje, ne pa doživeto umetniško izražanje. Temu se ne izogne tudi v nekaterih socialnih pesmih: Delavka Tereza, Dekla, Perice na Savi — ki pa je močna in plastična krajinska slika — medtem, ko ciklus Pesmi natararice Pepce zaradi svoje preproste topline in življenjske resničnosti bralca zajame in osvoji. Tako lepe pesmi življenju in hrepenenju deklet po službah pri nas še ni nobeden zapel. Izmed Grudnovih socialnih pesmi v tej zbirki je gotovo najboljša.

Drugi del zbirke nosi naslov V vrtincu. Tu stoji pesnik v sredini sveta, med dogodki, ki nas vse skušajo potegniti vase, ko bloden vrtinec, jih opisuje, išče rešitve, v glavnem pa resignira pred njimi:

Posedam v krčmi, da ljudem se skrijem:
na Almerijo mislim vse te dni,

na Nanking in kako Šanghaj gori,
na mrtve narodov človeških pijem.

V Na razpotju gleda svet, ki je brezmejno dolgočasen v sivi megli, človek
tone za človekom, z motnih oken nanje sveti mrtvaška luč:

vsak gre sam za svojim žalostnim pogrebom,
blodne sence vidim med zemljó in nebom.

Žalost in obup je doma v Barakah, ki trhlenijo v gramozni jami, kjer
v blatu in prahu

bledi otroci rastó ko koprive;

v Tihi ulici, kjer se je pod večer obesil človek, zaradi bednih tajn, ki jih ne
doumeva kričavi svet.

Pesnikov duh poroma Na vojaško pokopališče, močna pesem, ki mu jo
je vzbudila vizija na tisoče mrtvih, ki spe po grobovih, koder je živel svojo
veselo mladost, tu si prikliče tudi Spomin na staro mater. Zapoje prisrčno
pesem Ob smrti bratove hčere:

Lučka se njena v temò je utrnila,
tiho so vrata za njo se zaprla,
šla je od nas in ne bo se vrnila,
v šestem je letu Marjanca umrla.

Posebnost tega drugega dela so priložnostne pesmi: V spomin Tomaža
Bizilja, Simonu Gregorčiču, dr. I. Prijatelju, Poslanica Dragiši Nasiču in naj-
lepšo: V opombo Alfredu Šerku:

Kozarec dvignem in sam sebi pravim:
saj še med nami šali se in vpije
in ves se vije, smeje se in pije —
naj živemu? naj mrtvemu nazdravim?
ko vrata se nato na mah odpró,
vsi vemo, da te nikdar več ne bo.

Te pesmi niso le prigodnice v narodnem pomenu besede, temveč imajo svojo
pravo umetniško vrednost.

V pesmih: Preko vseh meja, Tuji gost, Nad agonijami svetá, si postavlja
mučna vprašanja na problematiko naših dni.

Človeku ukaz je: ljubiti! ne: klati!
Zdaj svet pa gori, kakor v zarji krvi:
Kdo kriv je, da človek človeka mori?
Sam sebi ne vem si odgovora dati.

In vse skupaj mu izzveni v grenko pesimistično spoznanje:

Brez vere, brez zavetja in brez kritja,
oziramo v temi se naokrog,
nad brezni umiramo vihnih dni.

To je resignacija, strah pred resničnostjo: saj je vse zaman, ničesar ne moremo popraviti, ničesar več reševati. To pa, kar odlikuje Grudna, je njegova velika in resnična ljubezen do trpečih, ko se v obupnem srdu:

dvignem kot orkan s potresom
razkrivam strop in streho do nebá
apokaliptični nestvor svetá
bogá izzivam proti krvosesom,
ki v Almeriji, Nankingu, Šanghaju
morili so otroke sončnih mest,
lovim jih v pest in davim jih za vest
ob Jankcenkjangu in ob reki Tajau.

Zbirko zaključi Silvestrova zdravica. Povsod je smrt, dvignimo svoje pogrebne čaše — svetu, ki je v zatonu

in za usodo novega svetá
jih treščimo ob tlá!

Zbirka Dvanajsta ura je brez dvoma močan prinos našemu pesniškemu in kulturnemu ustvarjanju. Svoj pomen dobi predvsem zaradi aktualnosti, ki je pesniku, posebno v drugem delu, služila za snov. Po svoji izčiščenosti in konkretni formi pokaže v Grudnovem ustvarjanju velik razvoj, v katerem se je približal tako imenovani novi stvarnosti in ki je od nove stvarnosti, v kateri smo, dobil svojo izoblikovanost. Konceptija njegovega gledanja in dojemanja časa je v bistvu pasivna, pa globoka. To pasivnost hoče včasih premagati z rahlo bohemsko potezo, pa se mu ne posreči. Preresničen je v svojem doživljanju. Pa tudi sam še ni umirjen. Preden se človek poslovi od vsega, kar ga teži in pride v novo vserazumevajočo uravnovešenost, je gotovo mučno občutje tragičnosti. To daje zbirki pesmi njegovih izpovedi posebno privlačnost. V novem ustvarjanju čakamo od njega poudarka življenjskega optimizma, vere vase in človeka. Res je, da dvanajsta ura, ki smo v njej, pomeni noč. Toda v noči gorijo tudi zvezde in se pripravlja rojstvo jutra.

Knjigo je založila Slovenska matica v lepi opremi. Naslovno stran krasi slika angela z mrtvaško glavo in se dobro prilega uglašenosti zbirke. Na pesniško žetev leta, ki jo predstavljajo tri imena: Gradnik—Taufer Vida—Gruden, smo lahko ponosni. V njih se naša lirika vrača v tir, kjer je bližja človeku, času in dojemanju občinstva, ne da bi zaradi tega gubila na svoji umetniški višini. Čeprav sta Gradnik in Tauferjeva močnejša in čistejša po svoji umetniški vsebini, nam vendar tudi Gruden veliko pomeni: kaže mrak in razklanost dobe, ki navzlic vsemu strahotnemu v njej raste v osnove za svetlejšo bodočnost, ter nam kot pesnik in človek odkriva in razodeva to, kar nas vse boli, tesni in muči. Tvorina sila slovenskega duha ni ravnodušna nasproti velikim dogajanjem.

S. Šali.

France Veber: Nacionalizem in krščanstvo. Kulturna pisma Slovincem. V Ljubljani 1938. Str. VIII + 239.

Filozofski pogled našega filozofa Fr. Vebra na svet in življenje, kakor ga je bil načrtal že v svoji »Filozofiji« in na široko razpredel še posebej v »Knjigi